

Structura și dinamica atitudinilor cadrelor didactice față de integrarea copiilor cu cerințe educative speciale

Iuliana Maria CONȚIU

„Educația nu înseamnă pregătire pentru viață, educația este viața însăși.” (John Dewey)

În educație se pune foarte mult accentul pe actul de predare-învățare-evaluare, pe cunoștințele pe care elevii trebuie să le dețină și cantitatea de informații pe care aceștia sunt nevoiți să o dobândească la sfârșitul unui ciclu de studiu. Sunt de părere că toate acestea au nevoie de o schimbare, educația este așa cum spune și citatul „viață”.

Educația incluzivă vine să completeze multe din lipsurile de care sistemul actual are mare nevoie. Trebuie să le oferim tuturor copiilor o educație de calitate și, în mod deosebit, celor care au nevoie suplimentară de noi, celor cu cerințe educative speciale: o educație de calitate pentru toți într-o școală pentru toți (Ghergut, 2016).

Pentru a crea un sistem de calitate este necesar să luăm în considerare și formarea cadrelor didactice, care sunt cheia dezvoltării armonioase a copiilor. Profesorii se pot ghida după principiul egalității de șanse, care contribuie la anularea diferențelor de valorizare bazate pe criterii subiective, de ordin etnic sau social. Incluziunea la nivel școlar se realizează prin respectarea și valorizarea diferențelor socio-culturale existente în rândul elevilor și prin promovarea bogăției și a diversității experiențelor educative care vor rezulta din aceste diferențe (Ghergut, 2016).

Incluziunea înseamnă ca relațiile dintre indivizi sunt bazate pe o recunoaștere a integrității lor, a valorilor și drepturilor comune pe care le posedă. Când lipsește recunoașterea acestor valori, se instaurează alienarea și segregarea între grupurile sociale. Altfel spus, integrarea se referă la relația stabilită între individ și societate, astfel se poate analiza având în vedere mai multe niveluri, de la simplu la complex.

În ultimul timp, se acordă o atenție deosebită integrării copiilor cu cerințe educative speciale în școala de masă, pregătirea și formarea cadrelor didactice fiind un țel dificil de atins, însă nu imposibil. Principala problemă, în ceea ce privește procesul de integrare, o reprezintă capacitatea de a integra a elevilor în școlile de masă și măsura în care elevii sunt ajutați să atingă obiectivele educaționale stabilite și să participe efectiv la viața școlară.

Am abordat acest subiect sensibil, deoarece este de actualitate și atât de necesar în școlile noastre. Experiența în cadrul școlii în care lucrez mi-a stârnit interesul asupra atitudinii cadrelor didactice față de copiii cu cerințe educative speciale, pe care noi, cadrele didactice, trebuie să îi modelăm, formând caractere puternice. Incluziunea copiilor cu cerințe educative speciale este posibilă în momentul în care există o relație strânsă între profesor-școală-familie. Pornim de la premisa că incluziunea are loc atunci când sunt urmărite exemple pozitive și se încearcă remodelarea sistemului de învățământ.

Beneficiind de sprijinul, experiența și interesul unor cadre didactice din Școala Gimnazială Cristian, s-a realizat un studiu pentru a verifica situația incluziunii copiilor cu cerințe educative speciale în anul școlar 2020-2021, precum și viziunea profesorilor de sprijin din spațiul școlii referitoare la educația incluzivă.

Cadrul teoretic surprinde stagiile de dezvoltare ale copiilor cu cerințe educative speciale și viziunea asupra educației incluzive exprimată de principalii actori educaționali. Se face o trecere în revistă a valorilor atitudinilor pe care cadrele didactice le au față de

incluziune, precum și a motivației acestora pentru a asigura elevilor o educație de calitate.

Studiile în domeniul educației incluzive sunt necesare, în direcția identificării atitudinii cadrelor didactice cu privire la incluziunea copiilor cu cerințe educative speciale. Sunt necesare date esențiale despre gradul de implicare al profesorilor în procesul de incluziune școlară, despre modalitățile de abordare diferențiată în procesul de predare-învățare-evaluare, și despre opiniile profesorilor de sprijin cu privire la colaborarea cu profesorii în cazurile cu nevoi speciale din școală. Intervențiile de bună practică necesită studii aprofundate, riguroase, calitative, pentru ca măsurile implementate să aibă impactul dorit pe termen lung.

Incluziunea în educație

Se pornește de la idea firească în care se acceptă că fiecare individ este unic, iar diferențele dintre oameni sunt firești, astfel sistemul de învățământ trebuie adaptat diferențelor existente. Acesta are la bază idei general universale legate de centrarea educației pe individ, nevoile copilului devenind prioritare pentru cadrul didactic (Țibu & Goia, 2014).

Strategia specifică pentru incluziunea educațională este flexibilă și caracterizată prin diversitate. Strategia de educație cuprinzătoare presupune raportarea la „micro-grup, participare activă, cooperare, colaborare, parteneriat, implicit, organizare și strategie de socializare”. Educația pentru toți corespunde educației școlare și educației școlare incluzive. Într-un sens restrâns, acest tip de școală se referă la incluziunea tuturor copiilor în școală, indiferent de adaptabilitatea și capacitatea lor de învățare.

În linii mari, înseamnă să ne preocupăm de sprijinul fiecărui copil și să muncim din greu pentru învățarea tuturor. Fiecare copil este înțeles ca un participant activ la învățare și predare, deoarece fiecare copil aduce un proces complex de învățare și dezvoltare: experiență, stil de învățare, tipar social, interacțiune specifică, ritm personal, abordare, aparținând mediului cultural.

Evoluția educației și a conceptelor acestea a luat diverse forme în funcție de reformele economice și socio-culturale existente. De-a lungul timpului, reformele au fost condiționate de schimbările aferente, iar educația a adus, pe lângă efectele pozitive, o serie de efecte negative provenite din: marginalizare, izolare, excludere, factori personale care au afectat întreaga populație pe diferite sectoare de vârstă. Plasarea individului într-o poziție marginală este strâns legată de anomie, generând dezorientare personală, izolare, distanțare și inadaptare socială. Marginalizarea presupune, implicit, discriminare, izolare, etichetare și în consecință – excludere (Cucuș, 2002).

UNESCO susține că scopul educației incluzive este de a oferi profesorilor, dar și elevilor, un mediu în care să își poată desfășura activitatea instructiv-educativă, în care să vadă educația ca pe o provocare și o îmbogățire a mediului de învățare, mai degrabă decât ca pe o problemă. Se pune accentul pe oferirea serviciilor pentru participarea egală a persoanelor cu dizabilități (fizice, sociale și/sau emoționale), ori de câte ori este posibil în învățământul general, dar lasă deschisă posibilitatea de alegere personală și opțiuni pentru asistență specială și facilități pentru cei care au nevoie de ea (UNESCO, 2005).

Sunt importante diferențele de abordare ale incluziunii.

Incluziunea este despre:

- gând pozitiv asupra diversității;
- calitatea învățării pentru toți, nu doar a celor care învață;
- asigurarea accesului egal la educație sau adoptarea anumitor dispoziții pentru anumite categorii de copii, fără a le exclude.

Incluziunea nu este despre:

- reforma educației speciale, ci reforma sistemului educațional formal și nonformal, în întregul lui;
- răspunde doar provocărilor diversității, fără a ține cont de calitatea educației pentru toți;

- satisfacerea nevoilor doar a copiilor cu dizabilități;
- satisfacerea nevoilor unui copil cu dizabilități în detrimentul unui copil fără probleme.

Valorile morale ale cadrelor didactice

Noțiunea de valoare se definește ca: „ansamblul calităților, care fac un lucru bun, dorit, apreciat”. Termenul valoare are două înțelesuri total distincte: valoare economică și valoare însemnând principii generale și abstracte, despre lucrurile importante în viață. Valorile reprezintă principii generale care ne ghidează atitudinile și comportamentele, fie ca factori direcți, fie dau culoare acțiunilor noastre (Iluț, 2011).

Conceptele mai importante cu care cel de *valoare* se intersectează sunt: atitudinea, norma, idealul, interesul, nevoia și trăsăturile de personalitate, în numeroase contexte lingvistice termenii având înțelesuri asemănătoare. Comparativ cu normele sociale, care sunt standarde ale conduitei, valorile sunt date generale ale modului de comportament, fiind, în același timp și scopuri, stări ultime de atins ale existenței noastre. Normele sociale indică modalitatea potrivită de comportament în societate, fără a constitui însă, mobiluri ale organizării vieții cu bătaie pe termen lung (Iluț, 2011).

Adevărul este valoarea supremă spre care se îndreaptă întreaga societate. Petre Andrei descifrează raportul dintre ideal și valoare, astfel încât idealul este o valoare generală a individului formată sub influența societății. Trebuințele și nevoile nu pot fi identificate ca valori, acestea apar ca reprezentări în plan cognitiv a nevoilor, iar în plan individual valorile apar ca trebuințe personale în raport cu grupul, societatea (Petre, 1945).

Același autor scoate în evidență și asemănarea dintre trăsăturile de personalitate și valori, trăsăturile de personalitate, prin gradul lor de generalitate în structura personalității se aseamănă cu valorile. Valorile ocupă un loc central în formarea personalității umane și conduc atitudinile, judecățile și acțiunile

subiecților. Prin atitudini sunt exprimate valori, iar acestea apar ca instrumente față de valori și sunt plasate în centrul sistemului motivațional, fiind cele care determină și asigură procesele de apărare și manifestare a stimei de sine (Petre, 1945).

Relațiile manifestate între sistemul de valori și procesul dezvoltării morale a individului oferă specificitate vârstei școlarului mic, conferind o serie de schimbări: se face o trecere treptată dinspre morala comportamentală spre una autonomă, înțelegerea realității se află în plin proces de schimbare, de la cunoașterea situațiilor concrete la înțelegerea noțiunilor generale, abstracte.

(Iluț, 2004) prezintă cinci aspecte definitorii ale valorilor, preluate din literatura europeană, astfel (figura 2.1):

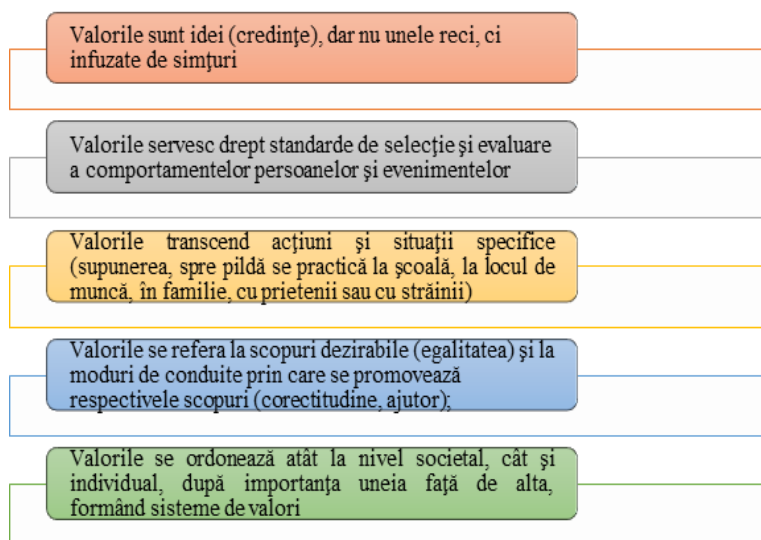

Figura 1. Aspecte definitorii ale valorilor

Competențele cadrului didactic

Omul există în configurația anumitor valori, care îl determină spre a aborda și anumite atitudini manifestate ca formă și conținut prin competență. Competența caracterizează ființa umană în